

הלוחות והכרובים: איך אוהבים ילד שאינו הולך בדרכי התורה?

בימים הראשונים אחרי שמחת תורה, כשהארץ הוצפה במשפחות שישבו שבעה ל"ע, קיבלתי טלפון מהיישוב עתניאל בהר חברון בבקשה שאבוא לשוחח עם משפחה שעברה אסון כבד.

ישבתי עם הורי משפחת "ריבלין" ושמעתי על ארבעה בנים שעבדו בהקמה הטכנית של המסיבה בנובה, שניים נרצחו - אביעד וגדעון הי"ד, ושניים חזרו בניסים. הם סיפרו בדמעות על המשפחה המלוכדת שהקימו, על מסירות האחים אחד לשני ועל השבר של אח אחד שהסתתר תחת שמיכה ברכב ושמע מבחוץ את הנשימות האחרונות של אחיו, כשהוא לא יכול לצאת ולהושיע אותו.

יצאתי מבולבל. זוג הורים חרדים, שגרו קודם ביישוב "תפרח" בנגב, מהיישובים השמרנים בארץ, מספרים בדמעות על ארבעה ילדים שרקדו במסיבה ההיא במקום לרקוד עם התורה ביום שמחתה.

ניסיתי להבין מהם מרגישים, עד שנפל לי האסימון. עם כל דמעה וכל סיפור הם רצו לבטא שהילדים במהותם לא השתנו וגם הם – ההורים - לא השתנו. עמוק עמוק מי ימצאנו, הכאב חצב עד יסודות הנפש וגילה שמתחת לכל הפערים, היהודי הוא מהות קדושה והתגלות של מעלה. גם כשהוא בגדר 'שברי לוחות' וחסרים לו רכיבים מרכזיים בקשר עם הקב"ה – יש בו אלוקות שאינה חולפת.

אנו רוצים לחקור את השאלה הלא פשוטה הזו, מהניסיונות הקשים עמם מתמודד יהודי, התהייה שעשויה להיות לעתים קורעת לב ומשפחה: מהו יהודי? מהי המהות העצמית שלו (שמתחזקת ומתעצמת שבעתיים בכוח קיום התורה והמצוות)?

נחקור זאת באמצעות משמעות החפץ הנעלה והנשגב בעולמנו: מבנה ארון הברית. השאלה היא מדוע רש"י מתעקש להפריד את ארון הברית לשני חלקים נפרדים – ארון העדות, והכפורת והכרובים? מדוע רש"י טוען שהארון עם הלוחות שבתוכו, שידרו ערך נפרד מהכפורת והכרובים שעליהם? הרי הארון היה נושא הכבוד האלוקי ובתוכו היו מונחים הלוחות (וספר התורה שמסר משה ביום מותו) ואיזו משמעות יש לכפורת והכרובים מעבר להיותם נושאי התורה?

אנו נטען כי לקב"ה יש שני דברים יקרים בעולמו. שתי ישויות הם התגלות אלוקית עלי אדמות: התורה וישראל. לפיכך, היהודי עצמו הוא לוחות אבן שאי אפשר לסלק מהם את קדושתם, והקדושה שלו מתפתחת ומתעצמת בכוח קיום התורה והמצוות.

נתחיל מהתחלה: פרשת "תרומה" מטפסת אל הנושא החשוב בתורה, הנושא שהקב"ה לא מפסיק לדבר עליו ומקדיש לו מילים יותר מכל. מכאן עד סוף חומש שמות, לאורך חמש פרשיות נעסוק בעיקר בנושא אחד: הקמת הבית לה'. משכן הקבע האלוקי, ממנו יוצאת אורה לכל העולם.

הפרשה מתחילה עם עשיית ארון הברית שעמד בקודש הקודשים. הארון לא היה רק מרכז של הבית, אלא מרכז העולם כולו. נקודת הממשק בין עליונים ותחתונים, שאליה מכוונות הרגליים מכל פינות העולם. יהודי חולם וכוסף על ירושלים¹, אבל כשנצמצם עוד ועוד את הפוקוס בתוך ירושלים עצמה - נגיע בסוף אל ארון הברית.

¹ סיפור: בנימין ורצברגר היה שורד שואה, שנולד בהונגריה, התגלגל במחנות ואיבד את משפחתו. בהיותו במחנה מהטהאוזן באוסטריה, ממתין לקבלת פרוסת הלחם, היה הקצין הנאצי לועג: "יהודים ארורים, אתם חולמים להגיע לירושלים?! באפר תגיעו לירושלים! מכאן תצאו דרך ארובות". הלעג חדר בבנימין וצרב בבשרו. ההשגחה שמרה עליו והוא זכה לעלות לארץ ולהקים משפחה בעיר עפולה. חמישים שנה חלפו והוא פרש לפנסיה, אבל משהו בתוכו לא נתן מנוחה: הכיסופים לירושלים. הוא הרגיש שאם הנאצי תיעב את ירושלים, כנראה היא הבטחה גדולה. בגיל 65, כשאנשים אחרים יוצאים לטייל, הוא ניגש למנהל אתר הכותל המערבי וביקש לעבוד. "אתה אדם מבוגר, מה אתה יכול לעשות?", שאלו. "אעשה כל מה שצריך".

הגמרא אומרת כי מכל העולם, מפנים את הרגליים לכיוון ארץ ישראל. בארץ ישראל פונים לירושלים. בירושלים – מכוונים אל הר הבית, והעומד בשטח הר הבית, מכוון לבו אל חדר קטן בקצה הפנימי בגודל עשרה מטר על עשרה מטר. בתוך החדר עצמו, הכוהן הגדול מכוון אל ארון הזהב עם לוחות הברית, כשהוא מכוסה במכסה כפורת ומעליה מתנשאים לגובה שני יצורים שמימיים נושאי כנפיים.

עשיית הארון מתוארת בשלושה שלבים: א. ארון. ב. כיסוי כפורת. ג. כרובים יצוקים אל הכפורת.

1. שמות כה: 1: י. ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: יא.

וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו... טז. ונתת אל הארן את העדת אשר אתן אליך:

2: יז. ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה - רש"י: 'כפורת' - כסוי על הארון

[כמו 'וכפרת אותה מבית ומחוץ בלפר']... כארכו של ארון וכן רחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי

הכתלים. 3: יח. ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: יט. ועשה כרוב

אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני קצותיו.

אם כן: א. הארון היה קופסת עץ מצופה זהב, בגודל מטר ורבע על מטר ורבע. בתוכה הונחו שני לוחות הברית, ולדעת רבי מאיר בגמרא בבא בתרא יד,ב, היה מונח בתוכה גם ספר התורה שמסר משה לישראל ביום מותו. (לדעת רבי יהודה שם, ספר התורה היה מונח על מדף בצד הארון ומחוצה לו). ב. הארון היה מכוסה במדף עץ בעובי טפח שנקרא "כפורת". שכן המילה "כופר" בעברית פירושו "כיסוי", כמו "וכפרת אותה מבית ומחוץ בכופר". ג. אל המדף היו יצוקים כמקשה ויחידה אחת, שני הכרובים נושאי הכנפיים.

לכאורה, מדובר היה בחפץ אחד – ארון – שהיה מורכב משלושה רכיבים. בדיוק כמו ארון ספרים בסלון, שכולל מסגרת עץ, מדפים ודלתות, אבל כולו חפץ אחד שנועד למטרה אחת.

הרמב"ן מאריך בסמליות הנשגבה בבסיס הארון כולו:

רמב"ן כה, כא: הכל דבר אחד על הארון מלמעלה ... כדי שיהיה לי כיסא כבוד כי אני אועד לך שם

ואשכין שכינתי, ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים, בעבור שהוא על ארון העדות. והנה

הוא כמרכבה אשר ראה יחזקאל שאמר 'היא החיה אשר ראיתי תחת אלוקי ישראל בנהר כבר ואדע

כי כרובים המה' ולכך נקרא 'יושב הכרובים' כי היו פורשי כנפים, להורות שהם המרכבה נושאי הכבוד.

הדברים נשגבים וקשים להעתקה במילים: ארון הברית מסמל את **כיסא הכבוד** היושב במשכן. זה ביטוי למנוחת השכינה עלי אדמות, והכיסא מורכב מכמה חלקים: הכרובים הם המלאכים נושאי הכיסא ולכן היו פורשים כנפיים לסמל את תעופתם עם הכיסא. קול ה' בקע מבין הכרובים, ואחר כך היה כתוב ומונח בתוך הלוחות וספר התורה שנמצאים בתחתית הארון.

כך מדייק הרמב"ן מהפסוק הבא:

פסוק כא: ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליך.

קריאה פשוטה מלמדת כי התורה מדגישה שקודם תכסה את הארון בכיסוי הכפורת ואחר כך תרים אותה ותכניס את הלוחות פנימה. למה זה חשוב? ולמה בכלל לעשות את זה ולא להכניס את הלוחות ואחר כך להניח את הכיסוי עליהן? הרמז גדול: קודם משלימים את בניית הארון כולו – ארון, כיסוי והכרובים שיצוקים אל הכיסוי, ואחר כך פותחים את הדלתות ומכניסים לתוכן את התוכן.

רמב"ן: אחר שייתן הכפרת על הארון, יתן בארון את העדות כי ארון יקרא גם בהיות הכפרת עליו.

מנגד, רש"י מתעקש להיפך: קודם הכניסו את הלוחות לתוך הארון ורק אחר כך כיסו אותו בכפורת.

רש"י: 'ואל הארון תתן את העדות' – לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר אמור [בפסוק טז, בעשיית

הארון עצמו וציטטנו בקטע הקודם] 'ונתת אל הארן את העדת' ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון

הוא לקח מטאטא ומברשת והפך למנקה הכותל. מדי בוקר התייצב עם מדי הכותל, צחצח את האבנים בחומצה, אסף שקיות ביסלי אחרי קבוצות ילדים וקיבל בברכה את האורחים רבי המעלה. הוא שמר על הכותל והכותל שמר עליו. בנימין זכה לאריכות ימים ועבד בכותל קרוב לשלושים שנה, עד חודשים ספורים לפני מותו בגיל 95!.

לבדו בלא כפרת, יתן תחילה העדות בתוכו ואחר כך יתן הכפרת עליו. וכן מצינו כשהוקם המשכן, נאמר 'ויתן את העדות אל הארון', ואחר כך 'וישם את הכפרת על הארון מלמעלה'.

מהעובדה שפסוק טז שעסק בעשיית הארון עצמו - **עוד לפני שהזכרה הכפורת** - ציווה 'ונתת את הארון על העדות', משמע שהלחות צריכות להיות מוכנסות לפני הנחת הכפורת ורק אחר כך מכסים בה. שכן לדעת רש"י, הארון הוא "ארון העדות", כלומר, יחידה **עצמאית** עבור הלוחות שהן העדות לקשר בין הקב"ה וישראל, ואילו הכפורת והכרובים הם דבר בפני עצמו. לכן קודם מסיימים את מלאכת הארון עם הלוחות ורק אחר כך פונים לחלק העליון שהיא הכפורת והכרובים.

ומה שפסוק כא מקדים את הנחת הכיסוי להכנסת הלוחות, הכוונה לדעת רש"י היא: לתת את הכיסוי לאחר שהלוחות כבר הונחו בתוך הארון, כפי שציווה כבר פסוק טז.

רבי אליהו מזרחי, ממפרשי רש"י: ופירוש 'ואל הארון תתן את העדות' – וקודם תיתן את העדות, דאל"כ היה צריך לכתוב [כציווי]: 'ונתת אל הארון את העדות' (כתחילת הפסוק 'ונתת את הכפורת').

עמדת רש"י, לפיה **הארון נפרד מהכפורת והכרובים**, מובילה אותו לחלוק על משמעות ה"כרובים".

הרמב"ן טען כאמור לעיל, שהארון כולו סימל את כיסא הכבוד והכרובים הם המלאכים נושא הכיסא. עמדת הרמב"ן הגיונית וגם רש"י פירש כמותה במקומות אחרים. המילה "כרובים" מופיעה כבר בפרשת בראשית ורש"י פירש שם כי הם מלאכי (חבלה) השומרים בפתח גן עדן.

2. בראשית ג, כד: ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים – רש"י: 'הכרובים' – מלאכי חבלה.

גם הרמב"ם כותב כי ה"כרובים" הם שם לאחת מעשר קבוצות המלאכים המשמשות בשמים:

רמב"ם יסודי התורה ב, ז: שמות המלאכים על שם מעלתם הוא ... אופנים ואראלים וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלוקים ובני אלוקים וכרובים ואישים - כל אלו עשרה שמות שנקראו בהן המלאכים.

הדבר מתאים עם המפרשים האומרים כי **פני הכרובים** עצמם היו כפני השור המוזכרים במרכבת יחזקאל²: "וארבעה פנים לאחד, פני האחד פני הכרוב, ופני השני פני אדם, והשלישי פני אריה, והרביעי פני נשר" – **רש"י: "פני הכרוב הם היו פני השור"**.

אולם מנגד לכל זה, יש פירושים אחרים לגמרי למשמעות וצורת הכרובים:

רבנו בחיי כה"ח: יח: זכר ונקבה היו ... ובגמרא יומא שבשעה שישראל עולים לרגל, מגלים את הפרוכת ומראים להם הכרובים כשהם מעורים זה בזה ואומרים: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה.

הכרובים היו סמל של מטה ולא סמל של מעלה. הם הפגינו את הקרבה בין עם ישראל לקב"ה שמתנהלת ללא ממוצעים. כמו הקרבה בין איש ואישה שהיא דבקות מוחלטת. הפירוש הזה מפיל אותנו נמוך לעומת הנשגבות שהוצגה קודם, והגמרא מספרת כי כשהאיובים נכנסו לבית המקדש וראו את הכרובים מעורים זה בזה, נדהמו מ'שפלות' הדמיון של עם ישראל וזרקו אותם בחוץ בבוז.

פירוש שלישי בגמרא סוכה מוריד עוד יותר למטה:

סוכה ה, ב: מאי כרוב? אמר רבי אבהו: 'כרביא' (כמו תינוק שגדל וצומח), שכן בבבל קורין לינוקא רביא. אמר אביי: אלא מעתה דכתיב 'פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם' והרי היינו כרוב היינו אדם? אלא אפי רברבי ואפי זוטרא (אדם הוא פנים של גדול וכרוב הוא פנים של קטן).

איזה מהפך: אם הרמב"ן פירש שהכרובים הם מלאכים, הגמרא הזו אומרת שהכרובים הם בכלל ילדים. כך מפרש רש"י בפרשתנו:

² בכך מובנת הסיבה שעשו עגל (במיוחד לפי הרמב"ן שהפרשיות הובאו כסדר וציווי המשכן קדם לחטא העגל), שכן למדו מצוואת המשכן שפני השכינה הן כפני שור, והעגל הוא שור קטן.

רש"י פרשתנו כה, יח: דמות פרצוף תינוק להם.

האברבנאל מחבר את שני הפירושים בגמרא – ביומא ובסוכה – זכר ונקבה וילדים, וגורס שמדובר היו בפני תינוק ותינוקת.

אברבנאל שמות כה, י: אפשר עוד אצלי שהיו הכרובים ההם על הארץ כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא, האחד בצורת זכר והשני בצורת נקבה.

אם כן, הכרובים אינם סמל עליון של כיסא הכבוד, אלא להיפך: סמל ארצי מהעולם הזה. כמובן, רש"י לשיטתו, שהכרובים הם עניין אחר מהארון והלוחות. ולכן בעוד שהארון מייצג את התורה שהיא דבר ה' הבוקע מבין שני הכרובים, הכרובים מסמלים את הצד ההפוך: את עם ישראל הבא מלמטה.

ליקוטי שיחות כא/177,179: הרמב"ן סובר שהארון, הכפורת והכרובים כולם הם כלים עבור ה"עדות" [התורה] ועל ידם מתקיים הייעוד של 'ונועדתי לך שם'. ולכן צורת הכפורת הייתה בצורה של המרכבה העליונה. רש"י, לעומת זאת סובר שהארון נועד עבור התורה, ואילו הכפורת והכרובים הם עניין אחר ולכן צורת הכרובים הייתה בעניין אחר של דמות פרצוף תינוק.

וכל אחד שואל: למה לפרק לשניים את הסמל הנעלה ביותר? מה בכלל יותר גדול מהתורה? ומה מסמלים ילדים, שאין בהם את הנשגבות של המלאכים ואפילו לא את הדבקות של זכר ונקבה?

הבה נפתח רעיון כביר, שהינו אחד הדגשים המרכזיים בתורת הבעש"ט וזוכה להרחבה נפלאה בתורת הרבי מליובאוויטש. אם מישהו מחפש את היסוד הרעיוני של תפישת השליחות – הנה כאן.

ב. אפתח עם סיפור מקסים, ששמעתי מבעל המעשה, הרב אריה פרוס, משלוחי הרבי באשקלון: "לפני כ-20 שנה, בהיותי תלמיד בישיבת 770, נסעתי עם שני בחורים לערוך סדר פסח ציבורי בחוף מרוחק בקוסטה ריקה. המדינה היפה במרכז אמריקה מצטיינת בגלישת גלים בחופיה, הגלים ממשיכים להיות גבוהים וחזקים עד החוף, ומכל העולם מתקבצים גולשים מקצועיים לגלוש עליהם.

בעיר הבירה סן חוזה, פגשנו את הרב הירשל שפלט, השליח בקוסטה ריקה, והרב צייד אותנו בכל הדרוש: מצות, בשר, תפוחי אדמה וביצים, וכמובן גלונים של מיץ ענבים לארבע כוסות לכל הציבור.

הסדר הראשון היה נהדר והשתתפו בו מאות יהודים. בסיומו, הכינו אותנו המטיילים הוותיקים לכך, שמחר יבואו מעט משתתפים לסדר השני, משום שהמטיילים הישראלים חוגגים יום אחד. הם הצביעו על בוחר בולט ואנרגטי בשם "גילי", כאחד שלא יבוא מחר לסדר. שאלתי למה לא תבוא? אתה גר שנים באמריקה, משפחתך כאן ואתה חייב סדר שני? לחצתי אותו ולבסוף גילי אמר: "יודע מה? אני בא מחר אם אתה מארגן בקבוק יין של "יקב אלפסי", היקב היוקרתי מצ'ילה בדרום אמריקה".

החבר'ה פרצו בצחוק. זה היה אמור להיות נוק-אאוט. החוף כה נידח שאין לקנות בו קוקה קולה והוא מדבר על יקב אלפסי?! נדהמתי, השתתקתי, אבל משום מה לחצתי לו יד: "תבוא מחר ויהיה אלפסי".

חזרנו הביתה וגילינו דבר מדהים. רגע לפני שיצאנו מביתו של הרב שפאלטר, שמנו לב שארזנו רק מיץ ענבים. חזרנו וביקשנו מהרב בקבוקי יין לשתיית ארבע כוסות, אבל הרב התנצל שקרתה תקלה עם משלוח היין מניו יורק והוא נותר עם בקבוקי יין בודדים לסדר. זה היה חשוב לנו לשתות ארבע כוסות עם יין והפצרנו בו לוותר עבורנו עצמנו על כמה בקבוקים משלו. הרב שלח אותנו לחפש את מה שנשאר במרתף הבית ומצאנו ארגז יין אחרון.

תכננו איך לחסוך כל טיפה עבור ארבע כוסות, קידוש, הבדלה ואולי אפילו לסעודת משיח. אבל מה שהיה מפתיע הוא שאותו ארגז נידח היה לא פחות ולא יותר: יקב אלפסי...

למחרת, החבורה חיכתה בשעשוע לראות איך אנחנו נופלים. לא היה סיכוי שנעמוד בתנאי, אבל אני שלפתי בקבוק יין שנועד משמים עבור יהודי אחד ויחיד, בקצה החוף של קוסטה ריקה.

בעולם יש שני דברים יקרים: התורה וישראל. ישנן שתי ישויות שהם למעלה מכל הסבר טבעי, ששרדו את כל הקשיים, ההפרעות והניסיונות והגיעו עד הלום: תורת ה' ועם ה'. התורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וישראל הם כביכול שכפול של משהו ממנו. "חלק אלוהי ממעל ממש".

בבריאת האדם נאמר: "ויפח באפיו נשמת חיים", ופירוש המילה "ויפח" בניגוד ל"ויאמר" או "וידבר" שנאמר בבריאת שאר היקום הוא: רוח עמוקה מתוכו עצמו. הקב"ה עשה את האדם בצלמו ובדמותו, ואילו אצל היהודי הכניס נשמה עליונה שהיא התגלות שלו.

כשאנחנו מתבוננים ברובד הגלוי, התורה היא האור, היא הקדושה הברורה והגלויה והיא הלולאה המחברת בין הקב"ה וישראל. לפיכך סובר הרמב"ן שבקודש הקודשים, בנקודת החיבור והקשר בין מעלה ומטה, ראו רק את התורה. היא הסולם המחבר שמים וארץ.

אבל רש"י מתנגד, כי מה עם הילדים? מה עם בניו של הקב"ה? איך יתכן שבקודש הקודשים - בחדר השינה כביכול - אין תמונות של הילדים? בחדר השינה, אדם שם את עצמו, את מה שהוא, והוא זה הילדים שהם השתקפות שלו ולא רק חכמתו ורצונו.

האמת היא שמחלוקת רש"י והרמב"ן, מתחילה הרבה קודם, בדברים מופלאים של אליהו הנביא. אחד המדרשים החשובים הוא "תנא דבי אליהו", אלו דרשות ואגדות שאמר אליהו הנביא בכבודו ובעצמו. אחת הדרשות המופלאות אומרת כך:

3. **תנא דבי אליהו יד: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אדם אחד .. ואמר לי רבי: שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן: תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם? אמרתי לו: בני, דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה, שנאמר (משלי ח) 'ה' קנני ראשית דרכו'. אבל אני אומר ישראל קדמו שנאמר (ירמיהו ב) 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה'.**

שני אוצרות יקרים לפני הקב"ה: התורה ועם ישראל. הקב"ה אוהב את התורה והוא גם אוהב את ישראל, ככתוב "אהבתי אתכם אמר ה'", "אהבת עולם אהבתנו ואהבה רבה אהבתנו". אבל השאלה היא מה קודם למה? מה הסיבה ומה התוצאה?

האם התורה קודמת ואנו רק נבחרנו להיות מקימי התורה, ולכן יסוד האהבה אלינו הוא העובדה שאנו מקיימים את התורה ובלא התורה אין דבר? או להיפך: ישראל קודמים, כל איש ואישה הם השתקפות של האין סוף וביטוי אלוהי מוחשי בעולם הזה. ובגלל שאנו חלק ממנו, הוא מייעד לנו את הגדולה במשימות: להביא את דבר התורה הקדושה אל המציאות?

אליהו מתחיל: "דרכם של בני אדם אומרים התורה קדמה". קדושתה של התורה היא גלויה וברורה ולכן הדעה נותנת שהתורה היא הביטוי האלוהי היחיד ובלעדיה אין דבר. אבל אליהו הופך את הגישה: "ואני אומר ישראל קדמו". אני סבור שהיהודי עצמו הוא השתקפות של מעלה. עוד לפני שזוכה להגשים את ייעודו ולקיים את התורה, במהותו זורמת עליונות פנימית שמעידה על האינסוף. ורק בגלל החביבות הזו נבחר לקיים את התורה.

למה הדבר דומה? נחשוב על אבא שמעביר לבן את העסק האהוב שלו. אפשר להסתפק מה קודם למה? האם הוא אוהב את הבן בגלל שנבחר לנהל את העסק או מעניק את העסק בגלל שהוא אוהב אותו? יהיה מי שיחשוב כי האהבה של האבא אל הבן גדלה בגלל המסירות לעסק, אבל האמת היא, שהבן הוא קודם כל התפתחות של האבא, המשך והשתקפות שלו. וכהמשך לזה, מעניק לו האב את ניהול העסק כאילו הוא עצמו ממשיך לעשות זאת.

[מאיפה אליהו גילה את המהפכה הזו? אולי אפשר לומר וארט נהדר: אנו זוכים לארח פעמיים את אליהו הנביא: בברית מילה ובליל הסדר. בברית מילה מכינים כיסא לאליהו, ובליל הסדר מוזגים כוס לאליהו. מה המשותף בין שני האירועים? מדוע אליהו אינו בא בחתונה ובליל כל נדרי?

שני האירועים הללו מלמדים את אליהו, שיהודי הוא קדושה עצמית ולכן אינו יכול להפסיק להיות יהודי. ברית מילה וליל הסדר הם שתי המצוות המקימות בעם ישראל, כמעט ואין יהודי שהוא חלק ממשפחה או קהילה יהודית שאינו מל את הילדים ויושב עימם לליל הסדר. זה נס כל הניסים, תופעה שאין לה אח ורע. אליהו ביקר בבריתות מילה עלומות בקצה העולם, בעיירות מרוחקות שנתקו מחיי

תורה ומצוות, במחנות עבודה ובמחנות ריכוז. שם אליהו למד ש"ישראל קדמו לתורה", הקשר של יהודי עם התורה הוא חלק מהדנ"א שלו, כמו שהוא נאמן לעצמו].

כמובן, הקשר הפעיל בין היהודי והקב"ה, נעשה באמצעות התורה וחסר בלעדיה. יהודי שאינו מקיים את המצוות כראוי ח"ו, חסרים לו כל הנדבכים הפעילים בקשר בינו ובין האלוקות. כל מצווה נועדה לקשר איבר אחד באישיות וכשהמצוות חסרות – הקשר הוא נכה ומוגבל. אבל התביעה לתורה ומצוות נובעת מתוך האישיות העצמית, שהיא במהותה קדושה וטמירה. אפשר לדמות זאת לבן שאינו מכבד את ההורים. הוא טועה ופוגם את הקשר, אבל לא מבטל את הקשר.

[ביטוי מדהים לכך, אפשר למצוא ברגע הקשה של מות אבשלום בן דוד: אבשלום ביצע פשע שמעבר לסליחה ומחילה. הוא מרד במלכות אביו וחילל וטימא אותה. הוא גייס אנשים והרים מרד נגד אביו, מתוך כוונה להורגו. כשדוד ברח מירושלים מפחד בנו, אבשלום נכנס לארמון אביו, ישב על כסאו ובעל את נשות אביו על גג הארמון, כדי להוכיח לכל ישראל ש"ויקם מלך חדש".

גם יומו הגיע: במהלך הקרב עם צבא דוד, אבשלום רכב על פרדתו (נקבת החמור) ביער אפרים והפרדה רצה במהירות תחת עץ האלה ושערו הארוך והמרשים של אבשלום, שהיה פאר גאוותו וסמלו המסחרי, נתפש באחד הענפים. הפרדה המשיכה לרוץ ואבשלום נתלה בשערו בענפי העץ. כך מצא אותו יואב בן צרויה, שר צבא דוד, כשהוא תלוי בין שמים וארץ והרגו.

כשהגיעה הבשורה לדוד, הוא פרץ בבכי: "בני אבשלום, בני בני אבשלום, מי יתן מותי אני תחתיך אבשלום בני בני". דוד קורא שוב ושוב "בני בני אבשלום", כדי לקלף את הקליפות בין אב ובנו, אותן שכבות בהן נוצר פירוד נוראי שלא יכול להיות גרוע יותר. עד שהגיע אל עצם עצמותו של בנו, בו אבשלום הוא מהות אחת עמו. הוא השתקפות של דוד עצמו, בן מלך אדיר שנולד למלוכה, ודווקא בגלל הגדולה הזו לא הסתפק בחיי שגרה, אבל לא השכיל לכוון את הכוחות המלוכניים שלהטו בו.

אותו דיון קיים בבסיס הגמרא הזו:

קידושין לו,א: 'בנים אתם לה' אלוקיכם' - בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים, דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים ... שנאמר (הושע ב,א): 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם - יאמר להם בני אל חי'.

בכך מבאר הרבי את עומק הביטוי "כפורת": כפורת לשון כפרה. כי מכאן מגיעה הכפרה והאפשרות להתחיל מחדש. כל מה שדובר עד כאן לא נועד לפטור מקיום המצוות. להיפך: **להגדיל את הציפיה מאתנו**. לומר שאין תירוצים לברוח. ילד אינו יכול לפטור עצמו בטענה שחשב שלא יקבלו אותו. כי ילד נאמן יודע "שכל מה שבעל הבית אומר לך עשה – חוץ מצא". אי אפשר להיות מגורש מהבית שלך.

יהודי שחווה משבר רוחני ואומר "אשמנו, בגדנו!" עלול לחשוב: חטא הוא בגידה בקב"ה ואיך אפשר לכפר על בגידה? אישה שבגדה במשפחתה אינה יכולה לשוב. היא כרתה את הקשר לבעלה. לכן הכרובים מייצגים ילד וילדה ולא איש ואישה. בעוד שהקשר בין איש לאישה הוא בחירה, הקשר בין ילדים להוריהם הוא עצמי. אין עוון שיכול להפריד ילד מהוריו. כשילד עושה צרכיו וכולם נגעלים, האימא מחבקת אותו. היא רואה בו את עצמה ויודעת שהלכלוך אינו אלא כתם חיצוני שישור וייעלם.

לקו"ש כו/180: פירוש רש"י, פשוטו של מקרא, מדבר על הרובד הפשוט ביותר של היהודי, שהוא **מהות אחת עם העצמות האלוקית** ... ולכן לומד רש"י שדמות הכרובים הייתה כפני תינוק, שכן אהבת האב לבן אינה נובעת ממעלות וממעשי הבן, אלא מצד היותם עצם אחד. וזה הקשר אל ה"כפורת" מלשון "כפרה", משום שיסוד הכפרה על חטא הוא מכוח היות היהודי עומד מעל התורה, ולכן אפילו שיש בו חיסרון בקיום התורה, יש בו את הכוח למלא את החיסרון הזה.

בהערה הובאו תוספות חיוניות³.

³ ידוע ביאור המהר"ל עד"ז, מדוע התורה מתעלמת מהביוגרפיה של אברהם אבינו ואינה מספרת מסירות נפשו לפני "לך לך2", כמו שסיפרה לגבי נח ומשה? להורות שהבחירה באברהם לא נבעה ממעשיו, אלא היא טבועה בעצם מהותו כאב הנמשך לבנו.

נסיים ברעיון מטלטל ומשנה חיים: כולם מכירים את המדרש על רגע הבחירה של הקב"ה במשה רבינו (רבה ב,ב): "כשהיה משה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לבריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר: 'לא הייתי יודע שרץ היית מפני שאתה צמא. עיף אתה. הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל".

אבל היכן הגדלות? איה הרגע המכונן שהסעיר עליונים ותחתונים? וכי רועה אחר לא היה רודף אחרי הגדי להחזירו?! אחריותו של הרועה היא להחזיר את כולם ואחרת יצטרך לשלם בכספו? כמו מורה שיוצא עם כיתה לטיול ואחריותו להחזיר את כולם שלמים, כולל התזזיתיים שמקפידים לברוח?

ואם הנקודה היא שמשה הרכיב הגדי על כתפו, האם אי אפשר למצוא עוד רועים שנוהגים כך? ומהי הדגשת המדרש "לא הייתי יודע שרץ היית מפני שאתה צמא"?

הרבי הסביר נקודה עצומה (מובא בספר ממעיני החסידות שמות): משה לא נבחר בגלל מה שהוא עשה, אלא בגלל מה שהוא למד על הגדי הקטן. משה גילה **שגדי בורח כי הוא מחפש מים!** גדי בורח אבל הוא מבקש את **מה שמבקשים אלו שנשארו בתוך העדר**. הוא נראה כלפי חוץ כמו מורד, בוגד, חתרן, חסר גבולות שאינו יכול להיכנס בתוך כללים ומוכן לסכן את כל העדר, אבל כשלא ממהרים לשפוט ותמורת זאת רצים ועוקבים אחריו למרחקים מגלים שהוא בסך הכול מחפש מים.

משה נבחר כשהתנצל באוזני הגדי: 'מצטער שכעסתי כשחשבת שאתה מורד, לא הייתי יודע שרץ אתה מפני שאתה צמא'. כי אנחנו יצורים מורכבים ולא תמיד יודעים לבטא מה אנו מחפשים. לפעמים תלמיד קופץ באמצע השיעור ומפריע, אבל אולי הוא סובל מהפרעת קשב שמסחררת לו את המוח? אולי חם לו והוא מוכרח לעשות תנועה כדי להתאוורר? אולי הוא מרעיש כי זו הדרך שלו לקרוא 'תבחינו בי, אני קיים'? ואולי אלו יחסי אהבה-שנאה של אדם שאוהב בכל ליבו ובגלל שאינו מקבל מענה – הוא מפתח שנאה? ואולי הסיפור האמתי שהוא יותר מוכשר ועמוק מכולם ולכן צריך את התיב הייחודי והעצמאי שלו בטיפוס בסולם העולה בית א-ל?

המבחן שנערך למשה בדרך להנהגה הוא, האם הנך יודע **שלא כל מי שמורד בך – בוגד בך!** על המנהיג להאמין במסר שלו ולהיות בטוח כי המסר משקף את הרצון של כל יהודי באשר הוא.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**

כך ידוע ביאור הרבי לסיבת שבירת הלוחות, והרי התמיהה עצומה: למה לשבור? אם אינם ראויים לקבל הלוחות, יהיו מונחים לימים יפים יותר? אלא משה הכריע את הגדולה בהכרעות חייו: הוא הזכיר לקב"ה שהתורה נועדה **בשביל ישראל ולא במקום ישראל!** בית הספר נועד בשביל התלמיד ולא במקום התלמיד. ולכן אם התורה היא סיבה לשבירת ישראל ח"ו – יישברו הלוחות ולא ישראל. והדברים מפעמיים.